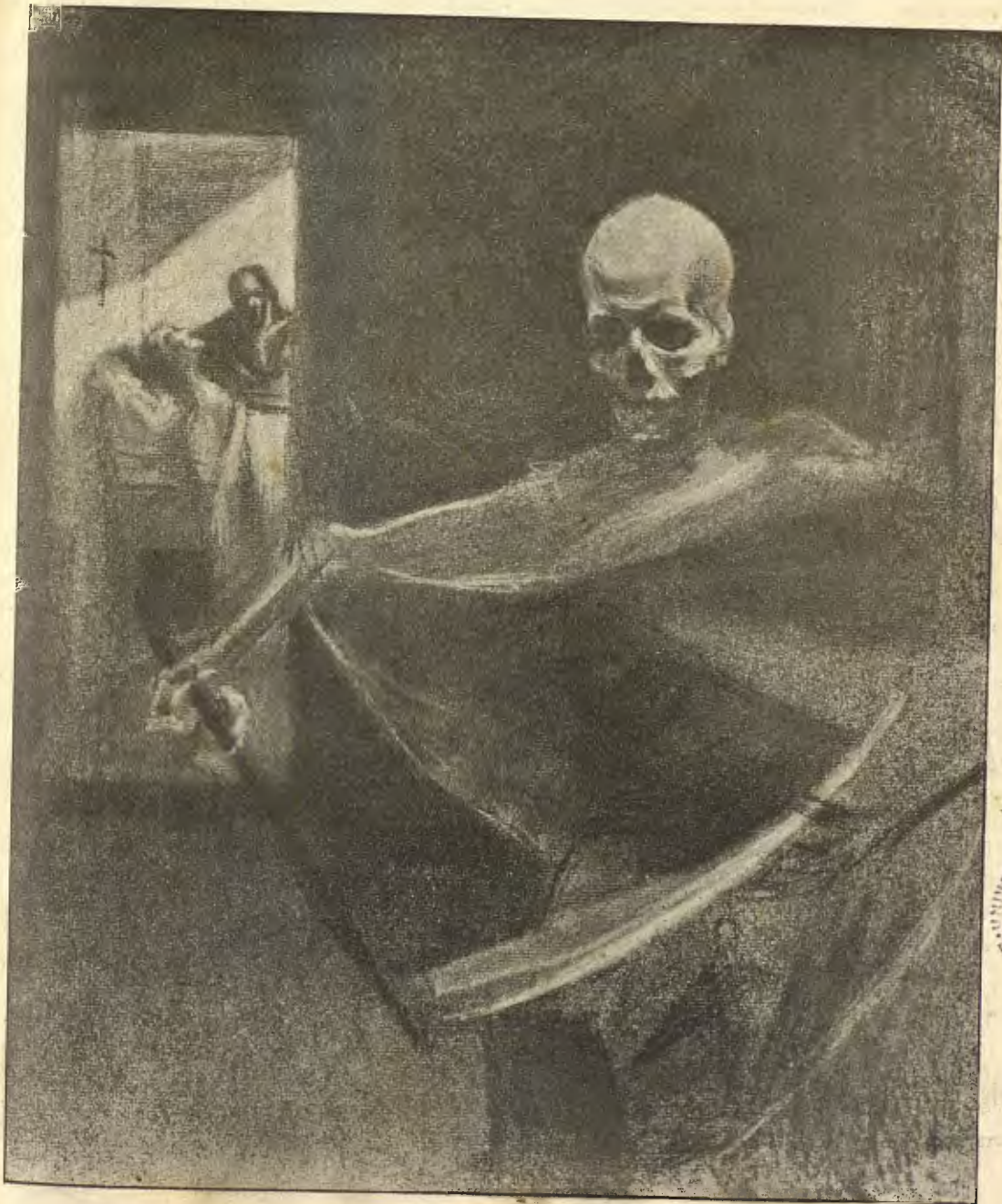

Catalunya Artística

ANY II.—NÚM. 73.

BARCELONA, 31 OCTUBRE 1901.

PREU: 15 CÈNTIMS.

¡LA MORT ESPERA! (DIBUIX DE CASANOVAS FLORT.)

Els morts

Son els morts! Son els morts!

Mireula passar bronzint y botent, la serp onejant de llur farandola. Miréula passar la dansa furient qu'en son remoli d'esbojarrament, s'enrossega com bolvas de pols tots els morts en vida.

Per vilas y llochs, per plans y montanyas, envoltant el món ab sos frets anells, la serp onejant se va cargolant y descargolantse.

Alli hont ha passat, no hi quedan més que runas, xiscles de dolor y brassos alsats y crits de venjansa.

La terra mateixa, irada á son pas s'estremeix: y rondina sorruda ab veu fonda, malehint la nissaga de fills que no la treballa deixantla infecunda.

Son els morts! Son els morts! Els buyts d'ideal, espantosos sepulcres vivents d'una ànima morta.

Mireulos passar saltant y ballant: no saben d'hont venen ni saben ahont van y's pensan que viuhem!

Son ben morts! ben morts! Cobrintse de sedas, d'or y de brillants per enganyar al món; per fer que'ns adorin com si fossim vius y rublerts de forsa. A'n el pensador que'ns contempla apartat del camí, no l'enganyaréu. Per essencias y olors que us poséu, mal que d'olis perfumats vos ungiu y us untéu, no l'amagaréu la fortor repugnant, del esprit corruptut qu'à dintre portéu.

Mireulos passar saltant y ballant! El que llenca á grapats el diner, qu'es fruyt d'un treball que ni sab ni vol fer, en follas disbauxas, don la má al usurer.

Com parella de micos lascius acoblats, l'home luxuriós y la dona folla, cos á cos fortament apretats, passan abressats.

El que ven el cervell y la ploma al encant, gambadeja somrient al voltant, del cinich pastor que's redressa triomfant ab l'horrible despulla sagnant de la trista humana remada,

Els segueix remugant oracions que surten dels llavis irónichs, sens venir del cor, el mal sacerdot que no té més Deu que'l badell d'or, incensayre sense fi ni repós, del tot poderós. Aturéu el seu res reposat, per dirli que un pobre á n'el llit sepultat, demana consol: girantvos la espatlla sens dol ni pietat, tranquil seguirá la dansa piadosa entorn del altar y us deixarà sol.

Mireulos passar saltant y ballant!

Soldat sense ànima ni cor, qu'arrasá la plana d'or, rublerta d'espigas, fentne camp de canatje, de corbs pasturall, passá'l conquistador, triomfal instrument de destrucció, ubriach de sanch y de gloria.

No va sol! Fa brasset ab el cinich fabricant de lleys, que parla de debers y de serveys y priva á gratcient que l'home pugui may ferse conscient dels drets que li va donar Mare Natura.

Tot darrera'ls segueix per fer la trinitat, el tétrich magistrat vestit de negre com sinistre auell, la lley escrita á'n el cor y'l cervell y enlloch la justícia.

Y'l darrer de tots, sol com assessi, lo més ferm puntal de l'ordre social, fita suprema posada al confi de la lley humana, embolcallat en l'horror del crim, passa'l butxi.

Son els morts! Son els morts! Els buyts d'ideal, que fan de la terra infern de dolor, del viure un treball, del treball un cástich!

Mireulos passar saltant y ballant en dansa furient com serp onejant, el món envoltant ab cércol de mort, que deixa el dolor per tot alli hont toca!

Son els inconscients! Son els morts per dintre! Saltant y ballant en mitj las tenebras, no saben d'hont venen ni saben ahont van y's pensan que viuhem!

Son ben morts! ben morts! Anéula seguint la dansa furient! Saltéu y balléu! A cada costat del camí que feu, las caras pensivolas que xucla la fam, que no las veyéu?

Que no'ls hi veyéu, brillant en la fosca, els ulls enfonsats y'ls brassos alsats ab els punys ben closos?

Saltéu y balléu! Qu'ab salts y gambadas no l'ofegaréu, el clam de dolor dels llavis ressechs, esblaymats de color que cridan justícia!

Son els vius! Son els vius! Els que pensan, treballan y viuhem sols per l'ideal qu'escampi alegría arreu per la terra.

Vosaltres sou morts! Lo vostre va y ve de formiga perduda que cerca'l camí, es dansa ma-

cabra. No es la dansa potentia dels vius, celebrant alegres y forts el goig de la vida.

Mireulos els vius! A rengleras tot vora la via qu'inconscients seguíu, miréu com contemplan ab ulls seriosos hont brilla'l caliu de llur pensament, lo vostre va y ve sens esma ni guia. Mireulos els vius ben arrengrerats en trágica espera, á tots dos costats de la vostra via.

Esperan el cant del gall, nunci del nou dia! Son ben morts! ben morts! L'auba nova punteja á llevant! L'auba nova qu'irá arrossegant

las tenebras qu'envoltan al món y vos protegian.

L'auba nova punteja en la vall y cantarà'l gall y sortirà'l sol! Y vosaltres els buyts d'ideal, de fantasmas com sinistre estol qu'escombra la llum, fugiréu de sos raigs esplendents, sepultant vostra furia impotent en la eterna fosca!

Y'l ritme salvatge de mort fet de plors, de gemechs y dolor de la vostra dansa, quedarà ofegat per l'himne sagrat que la humanitat entonarà al sol, font de llum y vidal

JOSEPH PIULA.

Del llibre inèdit "Cant pla"

Cuan un no espera ja res més
d'aquesta llorda mascarada;
cuan un comprén qu'es per demés
arrossegat la carcanada;
iqué voluptuós, qué grat deu ser
sentirse entrar en l'agonía
y poder dir: «Avuy, potser,
avuy será mon derrer día!

Demá, cuan brilli'l sol daurat
per insultar nostra miseria,
ja'm veurá mort, fret y estirat
rihentme d'ell ab cara seria.

Donchs, ¡un xich més de sufriment!
¡un derrer glop de paciència,
y'm veuré lliure eternament
d'aquet dogal de la existencia!

APELES MESTRES.

Un pensament.

L'he vist prop d'una llosa,—besat per la rosada,
son pólen enlayrava—perfums al cementir,
sos pétals se bressavan,—plorant ab melangía,
son cálzer s'entreobria,—llesant un dols sospir.

La llum d'un raig de lluna,—filtrava's pe'l fullatje,
las ombras avansavan,—palidejava'l cel,
els núvols del crepuscle,—fugian ab dolsura,
la serra y la planura,—cobria's d'obscur vel.

Las tombas silenciosas—dormían en la calma,
la lluna s'amagava—derrera un núvol blanch,
tantsols entre'ls silencis,—omplerts de melangía,
el pensament obria—son cálzer sospirant.

PERE PRAT JABAL-LÍ

Nota de tardor.

Ja regna la tardó'ab sas fullas mortas
bufa'l tramontanal,
dels masos alegroys barran las portas
y la terra's vesteix de funeral.

Corpresos els aucells plegan las alas
dessota'l groch tendol,
ja no frisan, ni cantan las cigalas
el cant ardent del sol.

Moríren las violas, la orenella
marxá de bon matí,

pe'ls pradells ja no esclata la poncella
ni l'abelló volteja al romaní.

Tot víu en l'agonía, esposa aymada,
Tots-Sants se va atansant,
ja no sento'l belar de la ramada
ni'l pastor malmirrés cansonejant.

Acostemse á la llar; la ardencia forta
dels encesos tions, cerquém á pler,
rodejemos dels fills, barrém la porta
y que vingan las neus sobre'l terror.

J. NOVELLES DE MOLINS.

Recorts de Tots-Sants.

Mitja centuria es una ratxada d'anys que tot ho trasbalsa. Las modas son tan diferentas com la nit y'l dia; las costums que no s'han perdut, han pres un aspecte distint; y fins molts dels adagis, si no han caygut en desús, casi bé necessitan una explicació perque la gent d'ara'ls entengui.

«Per Tots-Sants—deyam en aquella época—capas y mocadors grans», y actualment qu'entre'ls senyors las capas van de capa cayguda, y entre las senyoras, que encara hi van més els mocadors grans, de caputxa, virolats, que se'n deyan *de califa*, aquella locució no té las exactas aplicacions que avans tenia.

La costúm de, fes el temps que volgués, aguantarse tothóm ab els *jipi-japas* y'ls vestits d'alenuins ó de tela crúa fins al dia de Tots-Sants, y en aquesta diada vestirse tothóm d'hivern, ja no s'observa; y no sé si es per aixó que'ns sembla que d'alguns anys ensá els cambis de temperatura s'han alterat, ó si es que per haver efectivament sofert alteració atmosférica el traspás de las estacions, la gent se treu la roba d'estiu cuan li ve bé, sense esperar ferho en dia determinat.

El tragi que's notava á Barcelona per Tots-Sants, cinquanta anys enrera, no ho poden creure'ls que no ho han vist.

El demati, en els principals cafés y en las principals fondas, se rifavan platas de rostits, fiambres, dolsos, ampollas de licors y de vins; y era una professó feta de senyorió que anava y venia de las Cuatre Nacions á las Set Portas, del Falcó á las Delicias, del Orient al café del Jardí; y per comprar panellets al forn de Sant Jaume, á can Massana, á la confiteria del Liceu y á La Palma, casi bé'ls únichs establiments allavors d'anomenada per confituras y pastisseries. Per las firas de Nadal, ab tot y venir molts forasters, no hi havia pas á Barcelona dia de més tráfeh que'l de Tots-Sants.

A la tarde, ab tot y omplirse'l Liceu, el Principal y l'Odeón ab el *Don Juan Tenorio* ó ab *El*

convidado de piedra, el passeig del cementiri anava de gom á gom, els portals de mar no veyan may tanta generació com aquell dia, y'l lloch de descans dels difunts, únich que teniam els barcelonins, era una massa compacta de gent, que semblava impossible que s'hi pogués enquistar.

Al vespre, semblavan els carrers de la ciutat el revers d'aquell dia de bullici. Tancats els portals de las murallas, cada familia en el menjador de la casa celebrava la castanyada, els uns ab las castanyas que havian comprat á las que cridavan «calentas y grossas», els altres ab las que's torraven ells mateixos. Tan notable era la costúm de celebrar la castanyada en familia, que aquell vespre'ls teatros no tenian de bon tros tanta entrada, ni'ls cafés tanta concurrencia com els vespres dels dias feyners.

Jo'm recordo que á casa, y lo mateix passava en las altras, ab tot y sopar més dejorn, la festa ens feya anar al llit més tart que'ls demás dias. Aixó sí, l'avía, que en pau descansi, 'ns feya dir un Pare Nostre per cada panellet y un'Ave Maria per cada castanya que menjavam, perque, deya ella, que essent la vigilia dels Morts, aquelles oracions devíam resar per l'ànima dels difunts de la parentela; ab lo cual lograva (y crech que aixó era un doble fi per que'ns feya resar) que'ns estalviessim un enfit. El propósit era lloable, tant per un cantó com per l'altre, y per'xó'l consigno á la bona memoria seva.

Avuy, las cosas han cambiat. Ja no hi há ni murallas ni portals; Barcelona s'ha aixamplat, als cafés y fondas ja no s'hi fan aquelles rifas, las confiterias y pastisseries se tocan las unas ab las altras, els teatros son moltíssims més, hi há dos cementiris y s'hi va en tranvias, las modas son distintas... però Tots-Sants y'ls Morts son las mateixas diadas, y jo, com que cad'any faig la castanyada y'm recordo dels avis, pares y fills que se m'han mort, me complasch en remembrar aquelles festivitats, per més que'l seu recort me cause tristor, que també la tristor m'es agradosa.

Epístola á la Mort

T'he temut y t'he odiat com verinosa
fera que mou arreu dol y basarda;
t'he volgut y anyorat més de'l que anyora
malalt reclós las dolsas soleyadas.

¿Per qué ara alarma, y ara amor tendrissim?
Si ets la mateixa, Mort, ¿per qué m'esglayas
un jorn, y un altre jorn per tu deliro?
¡Malehit onejar de la inconstancia!

No, no ets tu la que ments al se'amorosa,
la que infidel transmudas, la que't llassas
del amor qu'has jurat: jo sóls l'indigne
fent trontollar la lley que t'he jurada.

Jo'l culpable he sigut, que sóls sentía
anyoraments de tu cuan me delmavan
desenganys d'aquest món, y traydor t'era
cuan la ditxa ab sos besos m'ubriacava.

A la fit' faig justicia, avergonyintme
de mos trontolls, fidel enamorada,
y t'estimo ab passió que'l temps arbora,
y en tu vinculo'l goig de mas entranyas.

Era infamant la veu que'm deya: «¡Témla,
desfesten; ha marcit las mellors branca
y poms de flors de ton payral; odiala,
qu'entenebrí els mitjdías de ta casa!»

Vanament ara udola y als meus llavis
vol posar flestomia abominada:
tu, Mort amable, tu ets la que fas viure
vida de plenitut en venturansa.

Crim de desitj monstruós el de fe eterna
la vida terrejant; gloriosas ansias
las d'assolir l'etern d'una Justicia
que per cumplirse, oh Mort, á tu't demana.

Míram ben fit-á-fit ab tos ulls negres
d'infinita negror; en ta mirada
vull rebejar mon cor de nit y día
perque no defalleixi ma esperansa.

¡Es tan hermós el signe que brilleja
sobre ton pit, la Creu immaculada!
¡Es tan alegre ta rialleta trista!
¡Tan atrayent ta divinal paraula!...

Mort, adorada Mort, que'l viure'm portas
pe'l camí dreturer, el cor que t'ayma,
més estimarte vol sens l'ignominia
de recaure may més en vil manansa.

J RIERA Y BERTRAN.
Mestre en Gay Saber

Octubre de 1901.

*
* *

Tota la nit que plorava y somreya
pres d'una angoixa y deliri crudel;
del bressolet las manetas que treya
ja eran ardentas ja fredas com gel.

Sants Evangelis que al coll li posaren,
cóm s'estremían als cops de la tos!
de rosa-mel els seus llavis xoparen
sechs de la febre y del bleix fatigós.

«Vull ser allá», deya alsant la maneta;
«Vull ser allá», senyalant cap al cel.
La nit finía pausada y quieta
boy despedintse del ultim estel.

Llavors bregant á desdí ab la Mort fera,
fenthi un sospir caygué enterch y vensut...
L'estel del jorn recullí la darrera
nota vibrant d'aquell sistre romput.

A. BORI Y FONTESTÁ.

(Dibuix de Casanovas Flort).

*
* *

El sepulcre de ma mare
el vaig tan sovint á véurer,
que al camí del cementiri
no hi arriba á créixer l'erba.

F. JOVÉ Y CALBÓ

La mort del "Jayo"

El «Jayo», aixís li deya'l meu pare al rellotge més vell de casa. Era barroch, feixuch, ple d'ornaments recaragolats d'un or apagat, brut; el circol de las horas era gran y las agullas de ferro, molt treballadas, resultavan també feixugas. El teniam damunt de la xameneya y puntualment, per l'espai d'un sigle, venia marcant las horas á tota la familia.

Jo vaig assistir á la seva agonia, vaig sentir sos darrers batechs.

Ja fa anys.

El rellotge's va morir durant una nit d'hivern serena, tranquila, clara; nit aclarida per la llum gelada d'una lluna plena.

M'havian deixat sol al pis y tenia tanta por que ni gosava bellugarme. Allí, ben aprop del foch, contemplant el llenguatgejar capritxós de las flamas fonedissas me trobava un xich acompanyat... ¿Anarmen al llit?... ¿Obrir la porta de la meva cambra tan fosca y tan negra?... ¡Quina por! Al menys el foch se movia y'm distreya; aquellas flamas que s'aixecavan retorcentse y caragolantse, plenas de vida escampant aquella calorota y llensant aquells espatechs tan vius, m'acompanyavan, me distreyan com ho hauria pogut fer una bestiola.

Y allí, vora voreta'l foch, peus y mans glasats per la por, comptava els segons que'l «Jayo» destriava pausadament... trich, trach... trich, trach; els comptava desitjós de que passessin las horas y á la fi arribessin els de casa.

De tant en tant, á fora, apagant el gran silenci, s'aixecavan atrevits uns marramaus recaragolats y plens de misteri. Jo'm deya, «son els gats», y un xich animat per aquestas senyals de vida tornava á contemplar las flamas bellugosas y á escoltar el triquiteig del «Jayo» que á cada cop devenia més pausat y més feble. El «Jayo»'s moria.

Ja feya un quant temps que á casa no podian refiarsen; tantost s'avansava com se retrassava. Aquell mateix dia la meva mare li havia donat corda després de dinar, y avans de mitja nit jo ja sentia com la seva forsa anava mimvant, mimvant, poch á poquet.

Vaig volguer mirar quina hora senyalava, y ab molt de compte, pausadament, espantat de mi mateix, vaig anar aixecantme. Era prop de mitja nit. Després vaig restar una estona parat, sense atrevirme á seure.

De cop el «Jayo» va cruixir d'una manera estranya y sentintse un bronzir apagat, com una molla que s'escapa, se va parar en sech.

Ja era mort.

Vaig seguir una estona escoltant ab tota atenció. Sols sentia aquell remorejar assordit del gran silenci.

El «Jayo» s'ha mort, vaig pensar. Y á la idea de la mort se'm sugeriren mil imatges esferehidoras; vaig sentir una fonda esgarrifansa de por. El foch fumejava esmortuhidament; els tions estavan acabantse... Quietut... silenci!... «Si'ls de casa arribessin», pensava suspirant. Me va semblar sentir soroll cap á la escala. No m'atrevia á mourem y anarmen fins al balcó del cel-obert, allá á mitj corredor fosch, pera veure si arribavan. Y en tant estava sol, ben sol, y'ls meus pares qui sab cuán arribarian! A la fi, fent un gran esforç, de puntetas y tremolant de por, vaig arribarme fins al balcó del cel-obert. Vaig guaytar á la escala fosca... negra... ahont las remors del carrer hi ressonavan com en una tomba.

La llum gelada de la lluna llepava fredament las finestras tancadas del pis de dalt... No's veyia ni un llum enlloch; tothóm dormia, tothóm, y'ls de casa may acabavan d'arribar. Jo neguitós ja plorava d'engunia. El griso d'aquella nit serena atravessava'ls vidres y se'm filtrava als ossos omplintme d'un fret intens que'm feya tremolar.

Allá al menjador el foch espetagava de tant en tant; á cada espatech jo tenia un ensurt.

Tot d'una vaig sentir soroll al fons de l'escala mentres apareixia un llumet. Vaig conèixer la veu de la meva mare y, ja retornat, sentintme valent, vaig córrer al menjador y agafant un llibre vaig fer veure qu'estudiava. Al cap de poch entraren els meus pares.

—¿Encara estàs llevat, tu *patufet*?—va dirme'l pare.

—Per qué no t'has ficat al llit?... ¿Què potser tenias por?—me va demanar la mare tot fentme un petó

—No, no;—deya jo sense saber escusarme.—

El meu pare ja s'havia plantat devant del rellotge.

—¿Qué no camina?—me va demanar.

—No... Jo he sentit cuan s'ha parat.

—¿Ja s'ha parat?—va preguntar la meva mare.

—Si, ja no va... ¡S'ha mort; s'ha mort de ve-

llesa el pobre «Jayo»!—va dir el pare tot rihent.
 —¿Y qué'n farém ara?—vaig demanar.
 —¿Qué'n farém?... guardarlo. Es bonich, ens ha fet molts anys servey á tota la familia. El guar darém com si fos un criat vell de la casa.
 Y l'hem guardat. ¡Ja ho crech! Encara, ara, tot barroch y feixuch el veuréu damunt de la xameneya tenint á la dreta el seu sustitut; un

despertador panxut, de potas curtas, lluhent y sapat qu'enlluherna, però aixó si, molt viu, tan viu, que'l seu trich trech, trich trech, á voltas fins arriba á amohinar-me. Aquest no envellirá, n'estich segur.

JOAN OLLER Y RABASSA.

1901.

El forat de la porta

El gat s'estarrufa.
 —Fpffll!...
 Cóm bufa!...
 La Mort ve pe'l carrer sol
 va de nit y porta dol:
 fent cruixir tota l'ossera
 ve arrambada per l'accra.

.....
 Tot negre, tot badat,
 la porta té un forat:
 sembla talment que badalla
 llensant l'alé de la palla.

El veu la Mort y s'hi fica.
 Que negres son els badalls
 d'aquestas esberlas grossas!
 Adintre, tots els caballs
 s'esveran y tiran cossas.

El carreter s'hi acosta mitj dormit
 y las reb sobre'l pit.

El gat s'estarrufa.
 —Fpffll!...
 Cóm bufa!
 du la cúa de raspall:
 pe'l forat de la porta
 que sembla un badall
 surt la Mort!
 La Mala Sort
 riu que riu, y riu ben fort
 ab la boca tota torta:
 Carreter ja estás ben mort!

.....
 Carré avall cruixint l'ossera
 va arrambada per l'accra!...

El gat estarrufat
 ha fugit esverat!...

RAFEL NOGUERAS Y OLLER.

(Dibuix de Martínez Padilla.)

La diada dels Morts.

Si trist ha estat el jorn, més la vetllada;
glacial silenci comprimeix mon cor;
ni una veu, ni un sospir, ni una petjada...
del pëndol y no més s'ou la remor.

L'hora ha arribat. L'instant que de la Vida
tornan els morts á trepitjá'ls esculls,
per renovar l'adeu de la partida
ab els que un jorn varen clucalshi'ls ulls,

de nou vinguda n'es. Brunz la campana,
la lluna boyra endintre s'enfosqueix
y á l'anyoransa una oració cristiana,
en brassos de la Fe l'acondormeix.

No's mou, no, de son lloch la freda llosa,
ni'l vent una mortalla fa volar;
la vil materia en el carner reposa,
el verms no deixan may de rosegar.

Mes l'Esperit, eixa divina espurna
que del front del Etern saltá á l'espai,
no es cabidora en la estretor de l'urna
y ni'l baf de la Mort l'apaga may.

Com de Deu el perfúm d'una alenada
la flor aromatisa un breu instant,
y allá d'hont ve, s remonta altra vegada
cuan perdudas al vent sas fullas van.

La vil argila del no res anima
l'esperit immortal, mentres Deu vol,
y fill d'amor en el desterro estima,
y'l retorn á la patria vol y dol.

Per'xó axis com visita carinyosa
al que viu presoner, la Caritat,
l'Esperit lliure avuy un moment gosa,
baixant prop dels catius que aquí ha deixat.

Y al só del coure que planyent lo crida
y del cor que l'espera al trist anhel,
un bes ens porta desde l'altra Vida
y la esperança de juntarns al Cel.

Ma llar per tal mercé puch veure honrada
avuy, com si sigués mon sant Patró.
Pares, germans, fillets y esposa aymada,
veníu á endolsí un' hora ma tristó.

Ma pobra casa só gornit de festa,
vostras memorias, vostres goigs retrech;
avuy menos que may, á l' hora aquesta,
tinch d'oblidarme de lo molt que us dech.

Porta la Verge, de ma bona mare
las joyas nuvials que li llegá;
el cuadro honró que conquerí mon pare,
d'enfront l'imatge en la paret está.

El llibre aquell que ma muller llegia,
hont deixava'l senyal lo torno á obrí,

y beso sos cabells que confonia
ab els meus, de petit, en el coixí.

Un cop y un altre entre las mans regiro
de mos fills las joguinas commogut;
escolt y'ls sento, cloch els ulls y'ls miro,
que no per haver mort els he perdut.

Y bells recorts y tendras alegrías
espurnan de mon cor en el caliu,
que un' hora avuy de mos hermosos días,
torna á passar de mos amors pe'l niu.

Tal com si'l temps pogués girar enrera,
serénassem el front y'l pit glateix;
la soletat se'm va posant riallera,
de Primavera ma Tardó's vesteix.

Y torno á gosá abrossos amorosos,
tendres caricias, virginals petons,
rialletas ignocents, mots carinyosos
y aquellas paternals benediccions!...

Sers benvolguts d'un ser á qui apresona
ran á la tomba, l' deute terrenal,
ben arribats sigáu y en hora-bona
á honrar un altre cop vostre payral.

Alé soch del alé que respiráreu,
carn de la carn qu'heu animat un temps;
veníu, veníu los que á'n aquí deixáreu
trossos d'un cor qu'era de tots ensemps.

Vosaltres de la Fe que'n mí encenguereu,
las delicias y'l goig renovaréu;
de la gloria que al Cel us meresquereu,
la celstia á mos ulls n'arribaréu.

Y entreveuré del Paradís las galas,
sentiré l'eco lluny dels cants divins,
lliscarán per mon front las flonjas alas
d'un esbart misteriós de Serafins.

Y l'ombra de la Mort, qu'es per tants altres
el glassador alé que'ls para'l cor,
sava de Vida'm la faréu vosaltres,
d'un arbre nat aquí que al Cel treu flor.

Que riga'l descregut cuan la campana
del que dupta lo seny fá vacilar,
y abdós tingan la Mort per sobirana
de tot lo que'l bon Deu volgué crear.

Jo, d'ampla en ampla de mon cor las portas
á la Esperansa obertas y á la Fe
las ánimas que'l món oblida mortas,
no del fossar, del Cel las cridaré.

Y cuan desde la torra del santuari
senyalen las campanas aquest jorn,
en ma dolsa tristesa per parlarhi,
veuré cad'any ab goig el seu retorn.

FRANCESCH UBACH Y VINYETA

Mestre en Gay Saber.

Octubre 1901.

Marxa fúnebre.

Lent & trist

P. piano.

E. Guiteras. - Octubre 1901.

El Regne de la Mort ⁽¹⁾

A davant en Joseph, a tall de guia; després el rector a cavall de l'euga, y a derrera la Mariagna ab tot el fato carregat sobre la mula, van penetrar, com encongits, dintre del sot ombrivol, ahont d'aquella hora endevant viurien desterrats del món dels homes.

Y ¡quina tristor, allavors, quina tristor més fonda va ser la de mossen Llátzer quan va veure que, tant com anava caminant cap a la rectoria, semblava que'l cèrcol de montanyas que'l voltava s'anés clouhent, clouhent, derrera seu, com si per tots costats l'aparedessin, fins a quedar enterrat dintre del sot! Devant per davant se li alçavan las foscas ubagas de la Rovira, coronadas pels cims altíssims de Puiggraciós. A má dreta se li arrencleravan, com un pany de murallas que toqués al cel, las rocas fantasmas del cingle de Berti. A má esquerra se li extenian las feixas conreudas de l'Uyá, tot esgrahonant las vessants, com si volguessin arribar als núvols. Y a derrera, cap a derrera, ajuntantse de mica en mica ab las feixas de conreu, se li apareixia'l toçalot de Romani, ab el Castell dels Moros dalt de tot, trayent el cap com un espectre. Rocas, turons, feixas, espadats, toçals, cingleras, se donavan la má tot a l'entorn, formant una roda de montanyas negras qu'esglayava de mirar.

Al veures soterrat al fons del clot, el pobre rector sentia fret a las entranyas y li agafava una vaga temença de que'ls penyals que'l voltavan se li decantessin a demunt. Tancat, enrotllat per tots cantons, feya com si per instint cerqués ab els ulls un indret per hont fugir, o a lo menos poguer estendre la mirada. Però era en va, tot era en va... Allí no hi havia forat ni respirall pera explayar la vista lliurement... allí era tot tapat, cobert, enmurallat... allí no's coneixian llunyarias fora del sot... allí no se sabia què volia dir horitzons... y s'havia d'alçar el cap enlayre pera poguer contemplar el cel entre'l cèrcol de molas y cimales.

Encara'l sol estava leri leri, si's pon, no's pon... Y ja's passejavan grans clapas d'ombra per tot arreu. El misteri del crepuscol s'amparava per instants dels avenchs, las boscurias

y timberas. ¡Quina fredat, quina fredat que sentia mossen Llátzer al veure com la foscuria venia a marxas doblas a reposar a n'aquella trista fondalada que, per la soletat y el silenci qu'hi suravan eternament, ja semblava'l regne de la nit!

Las quatre casas qu'hi havia per allí escampadas acabavan de fer més feréstech, més solitari, aquell desert enclotat. A l'altra banda de l'Uyá, ab prou feynas s'hi endevinavan las mollosas parets de la Rovira, quasi del tot amagadas entre la fosca d'un alzinar atapahit; allí, lluny, apenas s'entreveyan las casetas de cân Pere Mestre y de cân Pugna, arrupidas al peu de la cinglera, com mortas de por; enllá, enllá, dessota'l Castell dels Moros, quasi no's reparava'l casalot enrunat de Romani, tot decantat de gayrell, igual que si pesés figas, aclaparat pels tropells y per l'edat.

Després d'aquets caus mitj ajeguts per terra, no's veyia altra vestigi d'estada humana que l'aplech que formavan, al mitj de la trista vall, la rectoria y l'esglesia, ajuntadas entre si per la verdor negrenca del cementiri. Pera trobar més casas esgarriadas dins del terme, s'havia de pujar ¡ala, ala! cap al serrat de Puiggraciós. o trescar, rostos amunt, amunt, fins al coll de cân Ripeta, o bé traspasar las aspras serras del voltant del sot y devallar, rostos avall, avall, a las clotadas vehinas, rodolant pels pendijos pedregosos de cân Sunyer o enfonzantse a las ubagas de cân Prat, per entre las tenebras del Bosch Negre...

* * *

Quan el rector y els seus acompanyants van arribar a la rectoria, el sol ja s'havia fos del tot derrera'ls cingles. El cèrcol de montanyas feréstegas s'enfosquia a correuyta. Talment semblava que caygués del cel un ruixat de bolvas negras qu'amarés tota la vall de tremolosas ombras.

—¡Obriu, Joseph!—va manar el rector, mentre ell y la vella majordona descavalcavan sobre'l pedriç del portal.

Del manyoch de claus que duya, el jayo va triar la que venia bé a ne'l pany, va forollar, va obrir, va empènyer la porta... y tots van quedar glaçats quan, al donar un pas cap endins, van adonarse del munt de runa que tenian davant seu. Carreus cayguts, guixots per

(1) Cap. IV del llibre *Els sots feréstechs*, recentment publicat, quina crítica anirà en el vinent número. (N. de la D.)

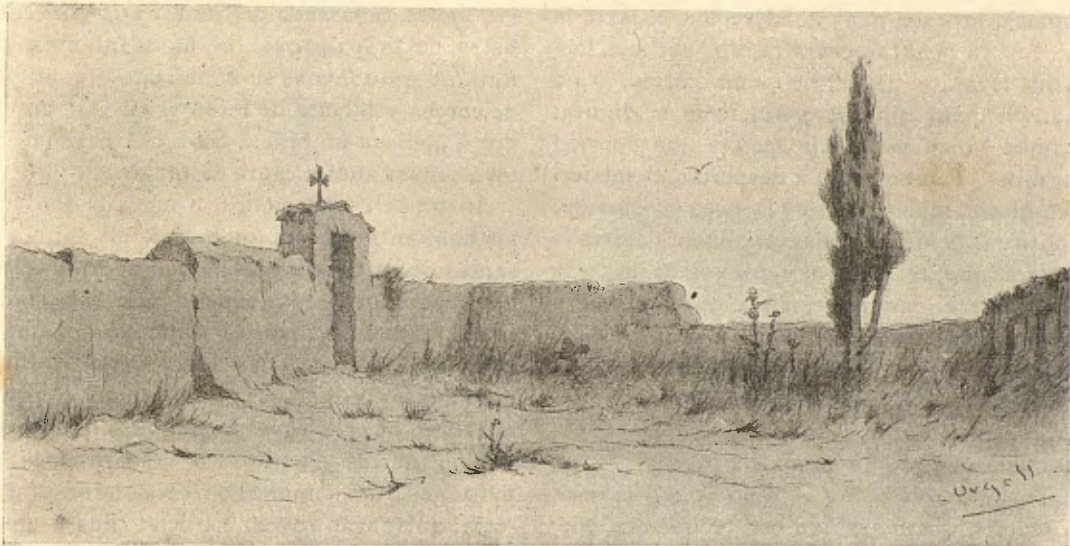
terra, caps de viga mitj penjant, componian la trista decoració de la entrada de la casa, que semblava que plorés tota la tràgica misèria que traspúan els lloch abandonats. El jayo y la jaya prou volian entrar el fato y las bestias, pera aconduirho tot alli ahont poguessin; però a cada punt s'entrebancavan ab els munts de farda. Primer van tenir d'arrambar pels recones els escombrots y las pedras, pera ferse poch o molt pas per entre'ls pilots de runa qu'hi havia escampats per tot arreu.

¡Quina desolació! ¡Quina misèria! Al pobre rector li havia caygut l'ànima als peus. Ab els braços penjant al llarch del cos, no feya més que moure'l cap pausadament, tot contem-

plant el catau mitj ensorrat que d'aquella hora endevant li serviria d'estada. Al pensar que allò venia a ser com una mena de sepultura ahont anava a enterrar els dias de sa vellesa, abans de ficarse per sempre més a la tomba veritable de la mort, li entrava un defalliment d'esperit que l'omplia d'esgarrifançes y congoixas...

—No... no ha vingnt encara l'hora de la pau...—deya com en somnis plens d'angunia.—No... Jo me la creya aprop, aprop... ¡ja la tocava ab la mà... y ara s'allunya, s'allunya... perquè encara no m'he esbandit bé de las caborias de la terra...

Però, de prompte, tot de prompte, va redreçar-se, com esperonat per una idea que sobtada-

QUIETUT (DIBUIX INÈDIT DE MODEST URCELL.)

ment el retornés del desmay. «Y l'esglesia?—va pensar.—¿Còm deu estar la pobra esglesia? ¿També jeurá enrunada com això?...»

—¡Joseph!

—Missenyor...

—Deixèu estar això per aquí... y anémnos en cap a l'esglesia... Vull veure l'esglesia abans de ser nit...

A la veu del capellá, els jayos van deixar estar l'enrenou, y l'un darrera l'altre van surtir al defora, dirigintse tots junts cap al fossar. Però... altre cop van topar ab els obstacles misteriosos que per tot els feyan la trabeta. L'herbey gras y atapahit que de cap a cap cobria'l cementiri, fins a colgar las creus més altas dels enterraments, els privava de dar un pas pera

arribar als murs de l'esglesia. Semblava talment que tot lo que se'ls posava a devant, fossin homes, fossin pedras, tot els mirava de mal ull y tot se conjuminava pera revoltarse contra la gent forastera que venia a torbar el silenci de las cosas mortas y dels indrets adormits...

Mossen Llàtzer fins creya sentir veus llastimosas, com si sortissin de la terra, que's queixaven ab viu dolor: «¡No fèu soroll, per pietat! ¡No fèu brugit! Ara que dormiam tan bé... ab tanta quietut... ¿Per què'ns veniu a atormentar, quan teniam ben agafada la sòn?... ¡y una sòn tan dolça!... Deixèu estar a la gent que dorm y als morts que jeuhen y a las runas que somian... No us dihem pas res a vosaltres... Donchs no sigüeu inquietosos... No'ns desvetllèu...»

Però en Joseph no las devia pas sentir aquestes veus ploraneres de las cosas, perquè mal-dava tant com podia pera vèncer la perfidia del fullam que pujava del fossar. Apartant ab els braços el tou d'herba, o ajeventlo a cops de peu, el jayo ¡dali que dali! anava obrintse camí... y allavors el capellà passava per entre las malvas ufanasas, nodridas pel greixum dels morts.

*
* *
*

Quan, travessat el fossar, van arribar a la porta de l'esglesia, van anar pera obrir tot desseguida; però ¡quina angunia feyan aquells entrebanchs! també van trobar que no podian... Semblava que'l rovell de tots els sigles s'hagués refugiat dintre del pany... El rector, el jayo, la jaya, tots hi posavan el coll; però, per més forces que feyan, el pestell no podia córrer, o no volia... El pany rondinava irat, com si digués: «¿També voleu saber els secrets que dormen aquí dins? ¿També veniu a despertar el misteri de l'esglesia, malas pècoras? Donchs no obrirèu, no obrirèu...» Mes van apretar ab tanta ànima'ls forasters, que, tot cruixint y grinyolant, la porta va badarse, al moment mateix que s'aixecava un brigit espantós dins la nau de l'esglesia. Eran els aucellots, que, dormint ajocats per'quí, per'llà, van esvalotarse al sentir soroll y, xiscant y espategant d'alas, van fugir pels finestrals, com una munió de mals esperits.

Esporuguida la pobra gent ab aquell esvalot de dimonis, que no sabian ben bé què era, mirava, mirava ab angunia, cap al fons de l'esglesia, sense poguer distingir res. Era tot fosch, espès, negre, com una gola de llop. Las ombres s'havian atapahit ab tanta pressa allí dintre, qu'envolicavan de tenebras els altars, las capelles, els sants, el presbiteri. La gota de celistia qu'encara surava arran de las finestras, acabava de fer més espessa la fosquetat d'abaix. Com ànimas en pena, se movian el rector y els jayos dintre la negror, caminant a las palpentas, fins que vora de la pica van trobar un trós de blandó sobre'l broch d'un canalobre. El jayo'l va encendre, y ab el llum als dits anava avençant endins, endins, cap al presbiteri, quan va notar que caminava sobre un xipoll... L'aygua de las plujas, degotant per las esquerdas de la volta, s'havia embassat per terra, omplint els sots que feyan las llosas mitj enfonzadas...

—¡Senyor, Senyor!—clamava mossen Llåt-

zer, ab las mans al cap.—¡Senyor, no m'abandonèu aixís! ¡No'm castigau d'aquet modo, qu'encara soch massa feble pera semblants tribulacions!

Y mentrestant, en Joseph, que ja havia arribat a l'altar major, encenia'ls culs de ciri que trobava a la credença... y, a la claror trontollant d'aquells llumets, tots miravan, esborronats, l'aspecte sepulcral que feyan els sants y las esculpturas del retaule. La pols, l'humitat, la terra, qu'ho cobrian tot, donavan a las imatges y als trofeus el to descolorit y fastigós de las cosas enterradas... Las retorçadas columnas, esculpturadas de rahims y de caps d'àngel, qu'un dia foren tot d'or, ara ensenyavan un pam de floridura, com malaltas d'un mal lleig. La figura rabassuda de Sant Pau, que com a patró de la parroquia hi havia al ninxo del mitj, ab prou feynas se coneixia, tota niuhada de corchs y coberta de terenyinas. A Sant Isidro li penjava un braç... Sant Sebastià's decantava com si anés a caure daltabaix...

Al rector li va començar a semblar que, com els habitants del sot ombrivol, els sants y las santas de l'altar també s'havian adormit a l'ombra ensopidora de las runas. ¿Quí sab si dormian, las pobres imatges? O potser no, que no dormian... Potser encara era pitjor... Potser eran mortas, si... mortas y enterradas. Perquè... mirantho bé, ja's veyia prou que'ls vestits que duyan, túnics y mantos, no eran res més que mortallas, unas mortallas consumidas per la terra, qu'anavan cayent a troços, fins a ensenyar las carcanadas de fusta de dins de tot...

El rector no era capaç d'aguantar més temps aquella visió terrible. El cap se n'hi anava, sentia un nus a la gola, un segament a las camas... No podia més, no podia més... y va surtir a defora, fent tentinas. Haguera volgut cridar auxili... però ¿a ne qui? si tots els vehins eran lluny... y... ¡potser morts!... Hauria volgut fugir... però ¿cap ahont? si tots els camins estavan esborrats per la negror de la nit... ¡Ja no's recordava qu'era presoner dels cingles y dels turons!

—¡Senyor, pietat!—cridava alçant enlayre'ls braços.—¡Senyor, pietat!...

Y al veure devant seu l'ombra de la rectoria feta runas, y el fossar cobert de malvas... y'l cèrcol de montanyas negras que'l tenia aparedat per tot arreu... va trencar un plor, ¡un plor...!

RAYMON CASELLAS.

Funeràries.

D'ensá qu'ets morta tu, el dol m'aclapara;
 d'ensá qu'ets morta tu, mon cor s'anyora;
 ¡d'ensá qu'ets morta tu, que hi há una mare
 que passa greu dolor y que may para
 de consolar á un fill que sempre plora!

Cuan la nit sigui ben fosca
 vull venir al cementir.
 ¡Qué m'agradan las tenebras
 des'que tu't vares morir!

En el lloch qu'ets enterrada
 passaré tota la nit,
 els genolls flectats en terra,
 remembrant ditxas d'ahir.

Allí, sol, en mitj la fosca
 ¡quin gosar en mon sofrir!
 ¡entre llágrimas y penas
 passaré la nit felís!

Y cuan l'alba's deixondeixi
 fugiré del cementir.
 ¡Qué m'agradan las tenebras
 des'que tu't vares morir!

F. CARRERAS P.

La Bisbal, 1901.

Balada.

Cada nit cuan del cloquer
 cauhen dotze horas,
 surt la boja de son cau
 tota plorosa.

Porta un nin petit, petit
 de cabells rossos,
 y besantlo entre sanglots
 travessa'l poble.

Y la nit prest va arrivant
 freda y boyrosa;
 ¡pobra boja y pobre infant!
 ¿qui'ls aconhorta?

Els aconhorta l'oreig,
 y'ls acaronan
 els murmuris de la nit
 entre las ombres.

—Ventitjol, lo ventitjol—
 crida la boja,
 ¿qué s'es fet el meu galant
 que'm deixá sola?—

El seu clam ressona trist
 per la vall fonda
 y la boja espera en va
 qui li responga.

¡Pobra boja y pobre infant!
 fugén del poble
 que no hi há pas el consol
 que'ls seus cors volen

Un día á punta de sol,
 del fossá á l'ombra,
 á la boja van trobar
 boca terrosa;
 y al devora, vora seu,
 ab ulls de gloria,
 l'infantó joguinejant
 entre violas.

ANTÓN BUSQUETS Y PUNSET.

* * *

¡Oh temple rústich!
 ¡Oh temple sant!
 Caurán tas runas
 sota dels anys,
 y el teu cadavre
 s'ensorrará
 empés pe'l símbol
 de la vritat.
 ¡Oh temple rústich!
 ¡Oh temple sant!
 ¿Un cop fet runes
 qui't cantarà?

A. MASERAS.

(Dibuix de J. Biosca.)

Quietut

El cementiri dorm en son desert de verdor, ben lluny de la gloria humana, ben lluny de la vanitat.

En aquest palau de la Mort acaba lo indomable; res pot haverhi durador més que sa quietut... La quietut hi es eterna.

Els sálzers vertsnegrosos al saccejarse, moguts pe'l vent de tardania, llensan ruixims de rosada; els desmays de sas brancas s'acotan tristement com pera besar las siluetas dels xiprers altius, com pera escoltarhi els xiscles misteriosos dels aucellots de nit que, espantadissos, s'hi aplegan allà al cap-vespre, fugint de la turbonada.

Cuan la remor de la tempesta amayna poch á poch, resta tot en silenci; á dintre ni'l xisclet de l'òliva; parets enfora ni'l crit d'un bover esgarriat...

Y enllá, lluny, un punt de llum blanca en la taca negra de la masia rónega. Després negre tot... ¡Santa nit!

¡Silenci y pau eterna!

La diada dels Morts arriba; l'aquelarre íntim comensa. Sota las feixugas llosas apar que s'hi senti un zumzejar extrany, seguit, pausat... Diriau que un estol d'abellas treballa en son rusch... No; no son las abellas; son el verms que rosegan... rech, rech, rech... ¿Qué s'es fet del orgull del devorat? ¿Qui era? El deu de la

superbia en vida... Y ara, teniu, els cuchs... rech, rech, rech...

Y al damunt, sepulcre enfora, l'herbey s'ufana, s'estarrufa, puja superbiós perque xucla sava de la superbia... y verdejant de salut y de vida's trontolla, y cerca els besos de l'oreig que rellisca entre las ombras de las creus inmóviles.

La podrida materia jau llensada en l'antra de la terra. L'ànima n'ha fugit pera no ofegarse en son llot.

El cor del home's fa pols: la existencia d'orgulls y vanitats estúpidas, de glorias positivas ó enmatllevadas, de riquesas ben conqueridas ó innoblement acaparadas... tot hi fineix sota la terra que durant anys ens ha donat vida, que ha fet trontollar l'esperit nostre, que l'ha guiat al bé ó l'ha estimbat al mal.

Ara la misteriosa quietut es esglayadora; ara el *no-res* fa tremolar als homes; ara *els que son* acotan el cap en mitj d'aquell silenci, com presentint l'exemple que han de donar cuan ells *res sigan* als que *serán* allavoras...

Mes la meditació no dura gayre. Al tancarse grinyolant sinistrament las portas del palau de la Mort, els homes pensan en assolir la Vida, oblidan el *no-res* pera llensarse de nou al *ésser*, embarnissats d'orgull y guiats per la superbia de sos actes. S'han esglayat momentaniament, mentres han durat els gemechs dels sálzers, mentres han sentit y han goytat el balandreig dels xiprers que, com dissecats gegants, assenyalavan ab sas puntas el cel emplomiscat y un aucell de nit, negre com un'ànima dolenta.

Y el cementiri segueix dormint en son desert de verdor, ben lluny de la gloria humana, ben lluny de la vanitat, sempre silenciós, sempre quiet, esperant l'hora d'obrir sas golgas inacabables, esglayadoras, que l'home goyta enamoradis en un moment de tristor y de sofrir, y'n fuig esborronat després...

Mes l'home hi tornarà, cuan l'hora sia, cuan l'hora soni, cuan Deu ho vulga...

J. AYNÉ RABELL.

El día dels Morts.

PERA LA MEVA MARE (Q. A. C. S.)

Ja ve'l dia de's Morts. El presenteixo
molt trist, mare, molt fosch!...
Quedarà la ciutat abandonada...
ni un xisclé, ni un soroll.

Mes jo no us vindré á veure al cementiri;
ja us veig á dins del cor;
y, recullit, en ma petita cambra
me quedaré tot sol.

El cel serà tot gris, com gran mortalla
que amenassés el món,
y pe'l gran cel-obert baixará trista,
malalta, la claror.

Y jo pensaré en vos, abandonantme
als sempre vius recorts,
y us cridaré igualment com en aquellas
tan llargas nits de dol.

Y baixaréu del cel, volguda mare;
¡Oh, sí, que jo us anyor!
Ja hi tornaréu á dalt. Sols us demano
per'que'm feu un petó.

Baixaréu ¿no es vritat? Al devant vostre
jo cauré de genolls.
Veuré en vos á la mare y á la santa
—amor y adoració.—

Y us parlaré ab delit—sense abrassarvos—
ab els ulls, ab el cor,
perque si vos lliguéis en els meus brassos
no us deixaría, nó!

Us parlaré del pare que us anyora,
us parlaré de tot,
de las dugas filletas que deixareu
l lensant un mar de plor.

Us parlaré de la estimada meva
que'm doná tan consol
cuan va aixecar al cel sos ulls hermosos
y va pregar per vos.

Us contaré, entre-mitj de mas tristesas
mas bellas ilusions;
barrejaré recorts qu'esquinsan l'ánima
y esperansas en flor.

Us parlaré d'uns nets que us dirán avia
en dolsas oracions...
Us parlaré de tot, mareta meva,
y plorarém tots dos.

*
**

Y cuan vindrá la nit, la nit tan trista,
la trista nit dels Morts,
cuan tornarà la gent á grans glopadas
y's sentirá soroll,

llavoras cel amunt, mare volguda,
aixecaréu el vol,
y us miraré extassiat, vejentvos perdre
en mitj dels estels d'or.

R. SURIÑACH SENTÍES.

Octubre, 1901.

IMPORTANT

A fi de donar cabuda en el present número á tots els originals ab que'ns han obsequiat sos autors, quins treballs son d'actualitat en las diadas de Tots-Sants y Difunts, hem suprimit avuy el folletí de la interessant novela L'APOSTOL, destinant las *cuatro planas* que ocupa sempre, á text ben escullit. També guardém pera'l número vinent la ressenya crítica dels concerts Pugno Crickboom y Casals-Bauer, teatros, bibliografía, etc. Avuy repartím el *plech desé* del gran poema épich de Mossén Jacinto Verdagner

CANIGÓ

ENTRETENIMENTS

La primera corona.

XARADA

Una viudeta de vint Setembres
pe'l cementiri *cuart* caminant
y alguna pena porta amagada
segons demostra lo seu semblant.

Una corona feta de *tota*
en las mans porta; y á un llas molt gros
diuhen vint lletres mal enganxadas:
«A la memoria de mon espós.»

Devant la tomba que'ls restos guarda
del seu Baldiri fa un *invers-hu*
un fort ¡ay! llensa tot convencentse
que allá á la vora no hi há ningú.

Una *tres-cuart* llágrima llensa
cuan la corona va posant bé
y mitj plorosa molt baix murmura:
— «Sense tu, m' sembla que'm moriré;
» *primera-dugas* trobo á faltarne
» ta companyia y el teu bon cor;
» jo no puch viure... si no ve un altre
» que prest m'entregui lo seu amor.»—

Y agenollantse, son front abaixa
y á resá's posa llarga oració;
peró tan llarga que al cap d'un'hora
encara feya meditació.

La gent que passa ficsantse en ella
veu que la pobra fins s'hi ha adormit.
(Es clá, l' dia *antes* va aná al teatros
y á més, va perdre tota la nit.)

J. STARAMSA.

**

Solució al del número passat

Xarada: *Set-ma-na*.

F. Giró, impresor.—Valencia, 311, Barcelona.

Composició còmica del malaguanyat dibuixant Ramón Escaler.

CATALUNYA ARTISTICA

SETMANARI IL-LUSTRAT de Literatura, Arts y Teatros.

Redacció y Administració: — Raurich, 20, principal. — (Si ha bussó á la porta.)

DIRECTOR: J. AYNÉ RABELL. — ADMINISTRADOR: BARTOMEU LLURÓ

12 planas de text degut als millors prosistas, poetas y crítichs regionals. — 4 de novela ilustrada.

8 de folletí literari. — Grabats y dibuixos de notables artistas.

PREUS DE SUSCRIPCIÓ: BARCELONA, trimestre 2 pessetas. — FORA, mitj any 4 pessetas.

EXTRANGER un any 12 franchs. — NÚMERO CORRENT, 15 céntims. — NÚMERO ATRASSAT, 20 céntims.